

Tēze. Pabeidzot zemnieku saimniecības bankrota procedūru un izslēdzot saimniecību no Uzņēmumu reģistra, zemnieku saimniecības īpašnieks ir atbildīgs par maksātnespējas procesā neatgūta kredīta atmaksu.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas

Senāta

2005.gada 5.oktobra

SPRIEDUMS

lietā Nr. SKC – 579

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts šāda sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētājs senators R.Namatēvs,
senatore R.Saulīte,
senatore E.Vernuša,

piedaloties a/s „Latvijas Hipotēku un zemes banka” pārstāvim zvērinātam advokātam J.Riekstiņam,

2005.gada 5.oktobrī izskatīja atklātā tiesas sēdē Rīgā atbildētāja A.J. kasācijas sūdzību par Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2005.gada 10.maija spriedumu valsts akciju sabiedrības „Latvijas Hipotēku un zemes banka” prasībā pret zemnieku saimniecību „[..]” un A.J. par parāda piedziņu.

Noklausījies senatora R.Namatēva ziņojumu, advokāta J.Riekstiņa paskaidrojumu, ka spriedums atstājams negrozīts, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts

k o n s t a t ē j a

Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā 1991.gada 13.septembrī tika reģistrēta A.J. Bauskas rajona Īslīces pagasta z/s „[..]”.

No valsts īpašuma privatizācijas fonda Ekonomikas ministrija 1993.gada 16.septembrī z/s „Dumbrāji” īpašniekam A.J. piešķīra kredītu Ls 10 000 apmērā, kuru uz 1993.gada 17.septembra līguma pamata izmaksāja a/s „Latvijas kredītbanka”.

Atkārtoti Ekonomikas ministrija kredītu Ls 25 000 apmērā piešķīra 1994.gada 4.martā, kuru tā pati banka izsniedza uz 1994.gada 14.marta līguma pamata.

Ar Ministru kabineta 1996.gada 27.decembra rīkojumu nr.541 „Par valsts akciju sabiedrības „Latvijas Hipotēku un zemes banka” tiesībām izmantot valsts īpašuma

privatizācijas fonda līdzekļus” tika noteikts, ka ar 1997.gada 1.janvāri visi akciju sabiedrības „Latvijas kredītbanka” no valsts īpašuma privatizācijas fonda līdzekļiem izsniegtie aizdevumi tiek nodoti apkalpošanai un uzraudzībai šai bankai ar visām šo aizdevumu atgūšanas tiesībām.

Valsts a/s „Latvijas Hipotēku un zemes banka” 1998.gada 2.februārī cēla prasību pret z/s „[.]” un A.J. par Ls 4 170,35 solidāru piedziņu, norādot, ka kredīta atmaksa netiek veikta noteiktajā grafikā. Terminā neatmaksātais kredīts sastāda prasības summu.

Ar Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 1998.gada 26.augusta spriedumu z/s „[.]” tika pasludināta par maksātnespējīgu, bet ar 2002.gada 18.decembra spriedumu izbeigta bankrota procedūra, izslēdzot saimniecību no Uzņēmumu reģistra.

Valsts a/s „Latvijas Hipotēku un zemes banka” papildināja prasību un lūdza no A.J. piedzīt Ls 34 092, norādot, ka atbildētājs saistības nav pildījis un z/s „[.]” izslēgta no Uzņēmumu reģistra.

Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija kā pirmās instances tiesa 2004.gada 30.janvārī prasību apmierināja daļēji, piedzenot no A.J. pamatparādu Ls 32 229,22.

Izskatot lietu apelācijas kārtībā, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta 2005.gada 10.maijā prasību apmierināja un piedzina no A.J. par labu valsts a/s „Latvijas Hipotēku un zemes banka: Ls 32 229,22 , kā arī tiesas izdevumus Ls 728,47 , bet par labu valstij ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus Ls 1,35. Tiesa noteica bankai tiesības līdz sprieduma izpildei saņemt likumiskos 6% gadā no nesamaksātās parāda summas, bet tiesvedību lietā pret z/s „Dumbrāji” izbeidza.

Civillietu tiesu palāta atzina, ka atbilstoši Civillikuma 1934., 1587.pantam neatmaksātā kredīta summa piedzenama no bijušās z/s „Dumbrāji” īpašnieka, kurš pirms saimniecības maksātnespējas pasludināšanas īpašumus atsavinājis.

Kasācijas sūdzību par spriedumu iesniedzis atbildētājs A.J., lūdzot spriedumu lietā atcelt.

Kasācijas sūdzības iesniedzējs norādījis, ka tiesa nav ievērojusi noteikumus par prasības pamatu, jo kredīta pārjaunojums nav noticis un nav radušās saistības uz līguma pamata. Tāpēc tiesa nepamatoti atsaukusies uz Civillikuma 1934., 1946., 1587.pantu.

Tiesa nepareizi iztulkojusi likuma „Par uzņēmējdarbību” 15.pantu, jo, izslēdzot saimniecību no Uzņēmumu reģistra bez tiesību un saistību pārņemēja, kreditoriem nav tiesību vērst prasījumus pret zemnieku saimniecības īpašnieku.

Pretēji Civilprocesa likuma 97.pantam tiesa nav pilnīgi un vispusīgi izvērtējusi 2002.gada 4.februāra izlīgumu maksātnespējas procesa laikā, kurš pirms tam tika apstiprināts kreditoru sapulcē. Ar šo izlīgumu saistību tiesības izbeigušās.

Tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 9., 10., 93.pantā ietvertu sacīkstes principu un nav noprotinājusi kā liecinieci zemnieku saimniecības administratori S.B., kura sastādīja izlīgumu.

Tiesa nav devusi vērtējumu un motivāciju daudziem būtiskiem apelācijas sūdzības faktiem, pārkāpjot Civilprocesa likuma 426.pantu.

Tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 34.panta pirmās daļas 1.punktu, 35.panta pirmās daļas 1.punktu, 41.panta pirmo daļu. Tā kā prasība tika celta par Ls 34 092 piedziņu, nomaksājot valsts nodevu Ls 728,47 , bet pēc tam samazināta un uzturēta par Ls 32 229,22 , tiesas izdevumi bija nosakāmi Ls 562,29 apmērā.

Pārbaudot lietā esošā sprieduma likumību attiecībā uz personu, kas spriedumu pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, kas reglamentē lietas izskatīšanas robežas kasācijas instances tiesā, Senāts u z s k a t a, ka apelācijas instances tiesas spriedums daļā par Ls 32 229,22 piedziņu atstājams negrozīts.

Civilprocesa likuma 192.pants nosaka: „Tiesa taisa spriedumu par prasībā noteikto prasības priekšmetu un uz prasībā norādītā pamata, nepārsniedzot prasījuma robežas.”

Kasatora arguments, ka tiesa pārkāpusi noteikumus par prasības pamatu un nepareizi piemērojusi Civillikuma 1934., 1946., 1587.pantu, jo prasītājs prasību pamatojis ar aizdevuma līgumiem, kuri tika noslēgti ar a/s „Latvijas kredītbanka”, taču prasītājs lietā ir valsts a/s „Latvijas Hipotēku un zemes banka”, ar kuru pārjaunojums nav noslēgts un tāpēc nav radušās saistību tiesības uz līguma pamata, ir kļūdaini un nedod pamatu atcelt spriedumu lietā.

Latvijas Republikas Augstākā padome 1992.gada 9.decembrī pieņēma likumu „Par valsts un pašvaldību privatizācijas fondiem”, nosakot, ka valsts īpašuma privatizācijas fonds ir Latvijas Republikas Ministru padomes izveidots naudas līdzekļu fonds, kurā ieskaitāmi valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizācijas rezultātā iegūtie līdzekļi, ar kuriem rīkojas privatizācijas fonda rīkotājs. Atbilstoši likuma 4.panta pirmajai daļai valsts īpašuma privatizācijas fonda rīkotāja ir Ekonomikas ministrija, kura ar 1993.gada 16.septembra rīkojumu piešķīra kredītu Ls 10 000 , bet ar 1994.gada 4.marta rīkojumu – kredītu Ls 25 000 apmērā (lietas 7., 15.lpp.). Uz šo administratīvo aktu

pamata arī tika noslēgti aizdevuma līgumi (lietas 8., 16.lpp.) un saistību tiesības radās ne tikai uz tiesiska darījuma pamata, bet gan arī uz administratīvā akta pamata.

Viens no prasības elementiem ir tās pamats, ko veido apstākļi, uz kuriem prasītājs pamato savu prasījumu, t.i., juridiski fakti, ar kuriem tiesību normas hipotēze saista strīda pušu materiāltiesiskās attiecības esamību, grozīšanos vai izbeigšanos.

Ceļot prasību, prasītājs lietā kā prasības pamatu norādījis ne tikai noslēgtos aizdevuma līgumus, bet gan arī Ekonomikas ministrijas rīkojumus, kas liecina, ka prasības pamats nav grozīts.

Kasatora atsauce uz Civillikuma 1867., 1868., 1974., 1979.pantu, kuri reglamentā pārjaunojumu un glabājumu, ar norādi, ka pārjaunojums nav noticis, nedod pamatu uzskatīt spriedumu par nepareizu.

Privatizācijas fonds ir valsts īpašums un valsts bez atbildētāja piekrišanas ir tiesīga noteikt konkrētu banku izsniegto aizdevumu apkalpošanai un uzraudzībai. Saistībā ar to Ministru kabinets ar 1996.gada 27.decembra rīkojumu nr. 541 „Par valsts akciju sabiedrības „Latvijas Hipotēku un zemes banka” tiesībām izmantot valsts īpašuma privatizācijas fonda līdzekļus” noteica, ka ar 1997.gada 1.janvāri visi a/s „Latvijas kredītbanka” no valsts īpašuma privatizācijas fonda līdzekļiem izsniegtie aizdevumi tiek nodoti apkalpošanai un uzraudzībai valsts a/s „Latvijas Hipotēku un zemes banka” ar visām šo aizdevumu atgūšanas tiesībām.

Ar šo Ministru kabineta rīkojumu izmaiņas saistības saturā nav uzskatāmas par pārjaunojumu, jo ar rīkojumu saistības nav atceltas un jaunas nav radītas, kas izslēdza pārjaunojuma līguma noslēgšanu.

Kasācijas sūdzības iesniedzējs nav ņēmis vērā, ka ne katras izmaiņas saistības saturā saucamas par pārjaunojumu (novatio). Pārjaunojums ir divu darbību apvienojums: vienas saistības atcelšana un jaunas saistības radīšana, kas kaut kādā veidā atkārti (bet ar izmaiņām) atceltajā saistībā ietverti (Prof. K.Torgāns, Civillikuma komentāri, Saistību tiesības, 344.lpp.).

Kasatora norāde uz materiālo tiesību normu pārkāpumu - likuma „Par uzņēmējdarbību” 15.panta nepareizu iztulkojumu saistībā ar likuma „Par uzņēmumu un uzņēmējdarbību maksātspēju” 64.panta otro daļu, kas nosaka, ka parādnieka manta šā likuma izpratnē ir zemnieka saimniecības īpašniekam piederošā manta, ar pārkāpuma izpaudumu, ka pēc maksātspējas (bankrota) procesa pabeigšanas un uzņēmuma izslēgšanas no Uzņēmumu reģistra bez tiesību un saistību pārņēmēja, kreditoriem nav tiesību vērst prasījumu – nav pamatota.

Atbildētāja A.J. zemnieku saimniecība atbilstoši likuma „Par uzņēmējdarbību” 15.panta pirmo daļu tika organizēta likumā noteiktajā kārtībā, kura veica uzņēmējdarbību, pamatojoties uz likuma „Par individuālo (ģimenes) uzņēmumu, zemnieka vai zvejnieka saimniecību un individuālo darbu”.

Šā likuma 3.pants reglamentē individuālā uzņēmēja (zemnieka vai zvejnieka) mantisko atbildību, nosakot, ka īpašnieks atbild par sava uzņēmuma saistībām ar visu savu mantu, izņemot to mantu, uz kuru saskaņā ar likumu nevar vērst piedziņu. Arī likuma „Par uzņēmumu un uzņēmējdarbību maksātnespēju” 64.panta otrā daļa, uz ko ir atsauce kasācijas sūdzībā, nosaka, ka parādnieka manta šā likuma izpratnē ir zemnieka saimniecības īpašniekam piederošā manta, izņemot to mantu, uz kuru saskaņā ar Civilprocesa likumu nevar vērst piedziņu.

Pabeidzot z/s „[.]” bankrota procedūru un izbeidzot maksātnespējas procesu, izslēdzot saimniecību no Uzņēmuma reģistra, netiek ierobežotas prasītāja kā kreditora tiesības prasīt no saimniecības īpašnieka maksātnespējas procesa laikā neatgūtā kredīta piedziņu.

Kasatora arguments, ka kreditoriem šādā gadījumā nav tiesību vērst prasījumu, nebalstās uz tiesību normu un ir pretrunā Civillikuma 1587.pantam, kas nosaka: „Tiesīgi noslēgts līgums uzliek līdzējiem pienākumu izpildīt apsolīto, un ne darījuma sevišķais smagums, ne arī vēlāk radušās izpildīšanas grūtības nedod vienai pusei tiesību atkāpties no līguma, kaut arī atlīdzinot otram zaudējumus.”

Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija 2002.gada 18.februārī, izskatot maksātnespējīgās z/s „[.]” administratores S.B. prasību pret A.J., G.J., I.J., D.R.-R. ar trešo personu prasītāja pusē – valsts a/s „Latvijas Hipotēku un zemes banka” par dāvinājuma un pirkuma līgumu atzīšanu par spēkā neesošiem, jo A.J. 1998.gada 2.februārī atsavināja nekustamos īpašumus, apstiprināja izlīgumu, kurā norādīts, ka daļējai zaudējumu kompensēšanai A.J. samaksā Ls 3000 un puses pēc maksātnespējas procesa pabeigšanas neizvirzīs pretenzijas un prasības pret A.J. par z/s „Dumbrāji” parāda piedziņu.

Civillietu tiesu palāta, apmierinot prasību, atzina, ka noslēgtais izlīgums administratores prasībā nav vērtējams kā bankas atteikšanās no prasības par parāda piedziņu, jo trešajai personai bez patstāvīgiem prasījumiem, t.i. bankai, nav tiesības noslēgt izlīgumu, kā to nosaka Civilprocesa likuma 80.panta otrā daļa.

Kasācijas sūdzības iesniedzēja norāde, ka tiesa pretēji Civilprocesa likuma 97.pantam nav pilnīgi un vispusīgi izvērtējusi izlīgumu, tā saturu un tiesisko nozīmi iztulkojusi nepareizi, vērsts uz pierādījumu pārvērtēšanu lietā, kas neietilpst kasācijas

instances tiesas kompetencē. Atsauce uz tiesību normu pārkāpumu, ar pārkāpuma izpaudumu par pierādījumu pārvērtēšanu neatbilst Civilprocesa likuma 450.panta trešajai daļai par tiesībām iesniegt kasācijas sūdzību.

Kā procesuālo tiesību normu pārkāpumu AJ. norādījis uz Civilprocesa likuma 9.panta „Pušu līdztiesība procesā”, 10.panta „Sacīkste civilprocesā”, 93.panta „Pienākums pierādīt un iesniegt pierādījumus” pārkāpumu, jo tiesa nav nopratinājusi kā liecinieci maksātnespējīgās z/s „[.]” administratori S.B., kura sastādīja izlīgumu.

Senāts uzskata, ka kasatora arguments nedod pamatu atcelt spriedumu lietā, jo tiesa noslēgto izlīgumu maksātnespējas lietā novērtēja un tas, kā tas norādīts iepriekš, nav pārvērtējams kasācijas instances tiesā. Pie tam saskaņā ar Civilprocesa likuma 430.panta pirmo daļu apelācijas instances tiesa pati izlemj, kurus pierādījumus pārbaudīt tiesas sēdē.

Novērtējot izlīgumu, liecinieces nenopratināšana nevarēja novest pie lietas nepareizas izspriešanas, jo, kā to pareizi norādījusi apelācijas instances tiesa, atbilstoši Civilprocesa likuma 80.panta otrajai daļai trešajām personām, kas nepiesaka patstāvīgus prasījumus, t.i. bankai, nav tiesības noslēgt izlīgumu.

Kasācijas sūdzības iesniedzējs nav ņēmis vērā, ka procesuālo tiesību normas pārkāpums var būt pamats sprieduma pārsūdzēšanai kasācijas kārtībā, ja šis pārkāpums novedis vai varēja novest pie lietas nepareizas izspriešanas (Civilprocesa likuma 452.panta otrā daļa), kas šajā gadījumā izslēdzās.

Kā argumentu sprieduma atcelšanai kasators norādījis: „Civilprocesa likuma 426.pants uzliek par pienākumu apelācijas instancei izskatīt lietu pēc būtības tādā apjomā, kā tas lūgts apelācijas sūdzībā. Diemžēl tiesas spriedumā nav dots tiesisks vērtējums un motivācija daudziem būtiskiem apelācijas sūdzības faktiem.”

Šāds kasatora arguments nedod pamatu atcelt spriedumu lietā, jo tas neatbilst Civilprocesa likuma 453.pantam par kasācijas sūdzības saturu. Atbilstoši panta pirmās daļas 5.punktam kasācijas sūdzībā nav norādīts pārkāpuma izpaudums, kas izslēdz Civilprocesa likuma 426.panta pārkāpuma pārbaudi kasācijas instances tiesas sēdē.

Līdz ar to apelācijas instances tiesas spriedums daļā par Ls 32 229,22 piedziņu atstājams negrozīts.

Atstājot spriedumu šajā daļā negrozītu, grozāms spriedums daļā par tiesas izdevumu piedziņa Ls 728,47 apmērā.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 33.panta otrās daļas 1.punktam tiesas izdevumos ietilpst valsts nodeva. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 41.panta pirmo daļu, ja prasība

apmierināta daļēji, tiesas izdevumus piespriež prasītājam proporcionāli tiesas apmierināto prasījumu apmēram, ko apelācijas instances tiesa nav ņēmusi vērā.

Iesniedzot prasību par Ls 4 170,35 piedziņu un to papildinot, lūdzot piedzīt Ls 34 092, valsts nodeva apmaksāta Ls 179,26 un Ls 539,21 apmērā, kas kopā sastāda Ls 718,47 (lietas 5., 80.lpp.), bet par prasības nodrošinājumu Ls 10 (lietas 6.lpp.). Apelācijas instances tiesa šo nomaksāto valsts nodevu Ls 728,47 kā tiesas izdevumus piedzinusi no atbildētāja par labu prasītājam, neņemot vērā, ka prasība apmierināta Ls 32 229,22 apmērā.

Uz prasības celšanas dienu saskaņā ar Civilprocesa likuma 34.panta pirmo daļu valsts nodevas apmērs no Ls 20 001 līdz Ls 100 000 bija noteikts Ls 440 apmērā plus 1% no prasības summas, kas pārsniedz Ls 20 000, bet par prasības nodrošinājumu Ls 10.

Līdz ar to sakarā ar prasības apmierināšanu par Ls 32 229,22, tiesas izdevumi sastāda Ls 562,29 plus Ls 10 par prasības nodrošinājumu, t.i., kopā Ls 572,29 un spriedums šajā daļā grozāms.

Sakarā ar sprieduma grozīšanu, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 458.panta otro daļu atmaksājama drošības nauda Ls 50, jo Civilprocesa likuma 458.panta otrā daļa nosaka, ka gadījumā, ja pārsūdzēto spriedumu groza, drošības nauda atmaksājama.

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 4.punktu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts

n o s p r i e d a

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2005.gada 10.maija spriedumu daļā par tiesas izdevumu piedziņu grozīt un noteikt tiesas izdevumus Ls 572,29 (pieci simti septiņdesmit divi lati 29 santīmi) apmērā, kas kopā ar piedzīto prasības summu Ls 32 229,22 sastāda Ls 32 801,51.

Pārējā daļā spriedumu atstāt negrozītu.

Atmaksāt A.J. drošības naudu Ls 50 (piecdesmit lati).

Tiesas sēdes priekšsēdētājs senators
Senatore
Senatore

R.Namatēvs
R.Saulīte
E.Vernuša